

2. Tunnistejärjestelmien hallinnan ja kestävän rahoituksen organisoiminen

WiP

1. Käyttötapausten kuvaaminen (oma projekti) (tarpeiden tunnistaminen)
 - a. keihäänkärjet
 - i. KAM-sektori
 1. pitkä kokemus tunnisteiden käytöstä, olisi pidemmästäkin kirjoitettavaa
 2. esimerkkejä: CSC:n ja TSV:n DOI:t
 - ii. Paikkatieto
 1. Maanmittauslaitos jakaa coolURLeja paikoille
 - iii. Tutkimuslaitokset ja yo:t
 1. Tutkijoille lähinnä DOI ja ORCID tärkeät
 2. Tutkija ei voi olla vaan passiivi vastaanottaja vaan täytyy ymmärtää jos esim. hänelle tykätään toinen ORCID jos on jo, ORCID tunnisteiden hallinnointi tärkeää tutkijan tasolla eri tunnisteet sekoittavat järjestelmää
 3. ISNI-tunnisteet tuotetaan kaikille tutkimustoimijoille automaattisesti, ei aktiivisesti
 4. ROR mainittava, vaikka kate Suomessa ei ole laaja. Ei kansainvälisestikään menestynyt. Suomessa ISNI:t laajemmin käytössä, tähän voidaan laittaa paukut, mutta mitä jos ei kelpaa kanv. julkaisijoille, niin mitä tehdä? Laajempi yhteistyö KK-CSC tarvitaan.
 - a. Tutkijat on itse luvittava ORCID:t ei ikinä tulee täysin kattavaa
 5. On ohjeistettu että tutkija hakisi DOI digitoimiselle artikkelille, mutta kuka antaisi. KK voisi paikata aukkoa TSV:n ja CSC:n välillä. Kustannukset? Prosessi?
 - a. URN on ilmainen, ei kelpaa koska on ohjeistettu käyttämään DOI.
 - b. DOI:lle on laadittu kuva että se on parempi kuin URN PID ei ole laatukriteeri, ei edes ISSN, ISBN
 - c. Tutkijoille tulisi järjestää PID-koulutusta jossa avataan taustat Kuka järjestää
 - iv. Muu julkinen hallinto (semannttinen yhteentoimivuus ja asiakirjahallinta)
 2. Esimerkkien toteuttaminen
 - a. Tutkimustietovaranto ja tiedon esittäminen sen verkkosivulla, tiedejatutkimus.fi (pysyvien tunnisteiden avulla tiedon visualisointi, graafit)
 - i. Myöhemmin hyödyntäminen tiedolla johtamisessa.
 - b. ORCID-rekisteri ja tutkimusinfrastruktuurit
 - i. ORCID ei käsittele tutkimusinfrastruktuureja erillisinä, itsenäisinä objekteina (kuten esimerkiksi tutkimustietovarannossa) vaan tietyntylaisena suhteena tutkijaan. ORCIDin käyttötapauksessa tutkimusinfrastruktuuri voidaan ymmärtää samankaltaisena kuin rahoituspäätös (tai hanke): Tutkija on saanut kilpailussa haussa havaintoaikaa teleskoopilta X ja tämä päätös kytketään ORCIDin rekisterissä tutkijaan. Rahoituspäätösanalogiassa tutkimusinfrastruktuuri vastaa rahoittajaa (<https://info.orcid.org/documentation/workflows/research-resources-workflow/>).
 - ii. Ottaen yllä olevan huomioon esimerkki on ihan hyvä.
 - c. Helsingin kaupunki, NAN?
 - d. ...
 3. Tarpeiden tunnistaminen (esim. erilaiset kohteet, tunnistejärjestelmät eri käyttötapauksissa) (erillinen selvitys)
 - a. kansainvälinen kehitys, esim EU?
 - b. EOSC
 - c. muut alat? kartoitus, TiHa?
 4. Yhteisistä käytännöistä sopiminen (politiikat, omistajuus, hallinta)
 - a. Kansallinen PID-politiikka & toimeenpano
 - i. kansallisen politiikan luominen keskiössä PIDien käytön mahdollistajana
 1. esim okm:n ohjeistusta opinnäytetöistä täydennettävä ja päivitettävä
 - a. checksummat
 2. julkishallinnon ohjeet keskiössä (opinnäytteet hallussa) tarvitaan selkeitä ohjeita, lakeja, joilla toimintaa ohjataan, jotta asiat eivät ole tulkinnanvaraisia
 - a. esim. tutkimusaineistojen säilytys
 3. linjaus että jokaiselle digitaaliselle objektille on otettava PID
 - a. mikä PID millekin objektille
 - b. automatisoitua prosessia kohti noudatetaan käytäntöjä, jotka johtavat huomaamatta sopivan pidin saamiseen
 5. Rahoituksen varmistaminen
 - a. TiHa?
 - b. Kustannuslaskelmat
 - i. säilyttämisen ohjaus ja pidien annon määrittely lakisääteisesti julkishallinnon kanssa tasaisin väliajoin kustannusten laskentaa määrittelyjen raamien sisällä
 1. jos ei ohjeita, on kustannusten laskenta ja arviointi mahdotonta

Aiheita tiekartalle:

1. Yhteisiä käytäntöjä (politiikat, omistajuus, hallinta)
2. Hallinto, omistajuus, tuki ja rahoitus
 - a. OKM:lle/VM (sektorista riippuen) pitäisi olla intressiä ottaa roolia PID-asioissa kustannuksien jakaminen, koska suomessa ei ole totuttu maksamaan tunnisteista
 - i. OKM:n intressi: perinteen säilyttäminen, kansallisen pääoman säilyttäminen
 - b. esim KK tarvitsee URN ylläpitämiseen (ohjelmiston kehittäminen jne yksi henkilö, lisäksi kehittämistyöhön kolme ihmistä tiiviisti)
 - c. ministeriöihin tarvitaan ymmärrystä PIDEistä laajasti, yksittäiset ihmiset eivät riitä, jotta intressit rahoittamiseen ja tukeen löytyvät
3. Tarpeiden tunnistaminen
4. Milloin tarvitaan pysyvää tunnistetta?

5. Kuvailu käyttötapauksesta
6. Mitä halutaan saavuttaa

Proosaa tiekarttaan:

Lähtökohtana tunnistejärjestelmien hallinnalle on, että kaikilla tunnisteilla on vastuutaho, jonka toiminta on tarpeeksi organisoitua ja rahoitettua. Tällä hetkellä pysyvien tunnisteiden kenttä ja hallinta on sirpaloitunutta ja yhteisiä käytäntöjä kaivataan PID:ien käyttöä mahdollistamaan. Pysyvien tunnisteiden käytölle on edellytyksenä kansalliset käytännöt, joita päivitetään yhteistyössä eri alojen toimijoiden kanssa. Käytäntöjen pohjana tulee olla lakisääteiset syyt, jotta pysyvien tunnisteiden käytössä ei ole tulkinnanvaraisia tekijöitä. On tärkeää määritellä mitkä digitaaliset kohteet tarvitsevat pysyviä tunnisteita ja miksi nämä kohteet ovat tärkeitä. Kansallinen yhteistyö on tärkeää, jotta rinnakkaisia PID-järjestelmiä voidaan käyttää järjestelmällisesti yhdessä. On tärkeää muistaa, että pysyvät tunnisteet eivät ole laadun tae, vaan on paljon tunnisteita, joiden myöntämiseen ei ole minkäänlaista tarkistusprosessia.

Koulutusta ja tietoisuutta pysyvistä tunnisteista tulee lisätä kaikilla tasoilla. Valtionhallinnon toimijoille tulee avata PID:en merkitystä pysyvälle säilytykselle ja kansallisen perinnön jättämiselle, jotta valtion toimijat ymmärtävät miksi pysyviä tunnisteita tulee rahoittaa ja hallinnoida. Tutkijoille tulisi järjestää PID-koulutusta jossa avataan taustat eri tunnisteiden taustasta, jotta oikea järjestelmä voidaan valita.

KAPPALE TARPEIDEN TUNNISTAMISESTA

Pysyvien tunnisteiden tarpeet on tärkeää kuvata ja tuoda koko kansallisen toimijakentän saataville. Erilaiset käytössä olevat tunnisteet, hallintamallit ja prosessit on oleellista kuvata kattavasti kansallisella tasolla. Pysyvien tunnisteiden käyttöä määrittelevät kansallisten tarpeiden lisäksi kansainväliset käytännöt ja standardit, jotka tarpeiden tunnistamisessa tulee ottaa käyttöön. Suomessa ei kannata ottaa käyttöön tunnisteita, joita ei kansainvälisesti ole käytössä.

Oleellista on saada esiin käyttötapauksia ja tarpeita monilta eri aloilta:

- KAM-sektori, jolla on jo pitkä kokemus pysyvien tunnisteiden käytöstä (mm. CSC:n ja TSV:n DOI-järjestelmät)
- Paikkatieto (Maanmittauslaitoksen tarpeet, nyt käytössä CoolURI:t)
- Tutkimuslaitokset ja korkeakoulut (tutkijoille tärkeitä ovat etenkin DOI ja ORCID, lisäksi kentällä pyörii myös ainakin ISSN, IBSN ja URN tunnisteita)
- Muu julkishallinto (säilytettävää tietoa syntyy valtavat määrät, niiden pysyvien tunnisteiden hallinnasta soveltava)

KAPPALE PID POLITIIKAN LUOMISESTA

Tarpeiden tunnistaminen on apuna kansallisen PID-politiikan luomisessa. Kansallista politiikkaa tarvitaan, sillä pysyvien tunnisteiden määrittämiseen tarvitaan selkeitä, lainsäädännöllä määriteltyjä ohjeita ja käytäntöjä. PID-politiikan tavoitteena olisi luoda käytäntöjä, joiden avulla pysyvien tunnusten luonti tapahtuu osana prosessia, ei jälkijatuksena. Opetus- ja kulttuuriministeriön luoma sääntely opinnäytetöiden hallinnasta on hyvä esimerkki onnistuneesta käytännöstä. Opinnäytetöiden säilyttäminen ja pysyvien tunnisteiden tarjoaminen on säädetty lakiperustaisesti, mutta käytäntöjä tulisi jo nyt päivittää järjestelmien kehityttyä. Samankaltaista ohjeistusta tarvitaan koskemaan kaikkia kohteita.

KAPPALE RAHOITUKSEN JÄRJESTÄMISESTÄ

OKM:lle, VM:lle ja muille ministeriöille vastuu PID asioista ja PID-tunnisteista ja niihin liittyvistä palveluista kustantamisesta. Ministeriön intresseissä tulisi olla aineistojen pitkäaikaissäilytystä. Miten pidemmälle saamme pitkäaikaissäilytys keskitetysti rahoitettu sitä paremmin. Tämä otettava huomioon myös julkishallinnolla, missä yhä enemmän tuoteta tietoa mitä tulisi PID:ttää. (Onko itsestään selvää että digitoitua aineistoa tuho?)

- Mille ministeriölle tai toiminnalle kuuluisi koordinoituvastuu: esim. VM, tiedonhallintalautakunta? VM:llä on vastuu valtiohallinnon kansallisilta järjestelmistä. PID-infrastruktuuri. Nyt tilausta rajatuille aineistojoukolle, pitää olla ilmaista sekä kaikille tyypeille.
- Olisiko tunnistepalvelut kansallinen infrastruktuuripalvelu kaikille e-aineistoille pitääkö kissan nostaa häntää ja ehdottaa? Vertaa YSO ja Finto.
 - jos olisi hyvin tuettu ja markkinoitu PID-palvelut tutkijat tietävät mistä tunnuksensa saa, mikä nostaa palvelun profiili ja tunnettuus.
 - taettu rahoitus nostaa palvelun laatua
 - keskitetty palvelu ei vaan yhdelle PID:lle vaan useille sopiva PID-järjestelmä riippuu tilanteesta ja aineistosta.
 - KK:n Tunnistepalvelut (ISBN, ISSN-keskukset sekä aktiivinen ISNI-palvelu) sateenvarjon alle sopisi PID-keskus (jaettu vastuu KK:n ja CSC:n välille, myös TSV Journalsin osalta.)

Jos rahoitus tulisi useammilta sektoreilta voitaisiin luoda varsinainen PID-keskus sekä verkosto missä rahoitettaisiin joukko PID-resolveita, joilla hajautettu ylläpito.

Mitkä ovat riskit jos suomalaiset PID:t eivät ole omassa hallinnassamme?

Ei tässä vaiheessa oteta kantaa mikä PID-järjestelmä. Useita rinnakkain, (handle, URN, DOI, RAID, ORCID, ISNI, ROR). Ainoa ongelmallinen on coolURL. Se toimii suljetussa ympäristössä, mutta yleisenä julkaisutunnuksena se on mahdoton. Kaikilla eri tunnisteilla on oltava kansallinen hallinnoija. Tarvitaan